

27.11x36.82	31	עמוד 2	מעריב - המגזין	13/03/2013	36123248-9
תרומת איברי - 37680					

יום רביעי, ב' בניסן תשע"ג, 13 במרס 2013

המגזין

מעריב

צילום: ראובן קלסטר

"תרומת איברים זה לא טאבו"

בישראל מציינים חמש שנים מוצלחות לחוק
ההשתלות, אבל מנהלת המרכז הלאומי להשתלות,
ד"ר תמר אשכנזי, עוד נלחמת בפחדים העמוקים
של הציבור: "לפעמים צריך לעבור דור או שניים
בשביל להתנקות מכל מיני אמונות טפלות"

כרמית ספיר ויץ, 02

27.05x34.06	32	2	עמוד	מערב - המגזין	13/03/2013	36123249-0
תרומת איברי - 37680						

מבוקש: חי או מת

חוק ההשתלות, הקובע פיצוי כספי ועוד שלל הטבות לתורמי איברים בעודם בחיים, מציין חמש שנים ששינו את עולם הרפואה. ישראל יצאה מהרשימה השחורה של סחר באיברים והעיסוק בנושא הפך לנורמה חברתית. אלא שיש עוד מכשולים בדרך, והגדול שבהם הוא לדעת לטפל טוב יותר בחששות שלנו // כרמית ספיר ויץ

צילום: מליט

ד"ר תמר אשכנזי

יש כמה משפחות שלא יצליחו לשכוח את חגי תשרי האחרונים גם אם ירצו. בזמן שעם ישראל ישב ליד השולחן וספר קלוריות, היו כאלה שניצבו בין השכול הפתאומי שצנח עליהן לבין הידיעה הברורה שהאסון שלהן יכול להפוך לתחילת החיים של אדם אחר. בערב חג הסוכות הושטלו 12 איברים בתשעה חולים. זמן קצר לפני כן, בערב יום כיפור, הושטלו 14 איברים ב-11 חולים. 20 אנשים יצאו לדרך חדשה בזכות המשפחות שתרמו את האיברים של יקיריהן. אל העצב העמוק מתלווים גם עניינים רגשיים שאינם

קשורים לשכול, ועל כך תעיד השאלה החוזרת באתר המרכז הלאומי להשתלות: "אני חושש מעין הרע. האם החתימה על כרטיס אדי לא צריכה להראיג?". זו בעצם תמצית הסיפור של נושא ההשתלות בארץ.

ביום שני השבוע נערך באוניברסיטת תל אביב כנס גדול בהשתתפות מומחים, רבנים וחוקרים לציון חמש שנים לחוק ההשתלות. הביטוי שורה הגדולה ביותר שיצאה מן הכנס, אם תשארו את מנהלת המרכז הלאומי להשתלות במשך רד הבריאות ד"ר תמר אשכנזי, היא שהחוק עשה טוב למדינת ישראל: לא עוד סחר באיברים, דעת קהל חיובית בעולם ותרומה מוסדרת מנפטרים, ולהכריז אלף הברכות – מאנשים חיים. "החוק עשה סדר בתחום ההשתלות ומיצב את ישראל בקהילה הבינלאומית כמדינה עם ערכים, מוסר ונורמות חברתיות. העניין של כרטיס אדי הוא להפוך את תרומת האיברים לנורמה תוך כדי שיח על סולידריות חברתית", אומרת אשכנזי.

אל ההישגים של ישראל בתחום עוד נחזור, אבל המשימה הגדולה נכון להיום היא הסרת החסמים הרגשיים בכל הנוגע לתרומת איברים. "הרי גם קמפינים לא מסירים אותם", אומרת אשכנזי בנימה מפוכחת. "לפעמים צריך לעבור דור או שניים בשביל להתנקות מכל מיני אמונות טפלות. חמש שנים זו תקופה לא מבוטלת, אבל מדובר בתהליכים ממושכים בהרבה. החוק בא לעגן את ההליכים הביורוקרטיים והאדמיניסטרטיביים סביב ההשתלה, ואת האפשרות לתת קדימות בתור לחותמים על כרטיס אדי".

יותר תרומות מהמשפחה

על פי נתוני המרכז הלאומי להשתלות, בישראל ממתינים להשתלת איברים יותר מ-1,000 ילדים ומבוגרים. כ-700 ממתינים להשתלת כליה, כ-150 ממתינים לכבד, כ-70 ממתינים לריאות וכ-120 ממתינים להשתלת לב. רק כ-250 מהממתינים יזכו להשתלה בשנה הקרובה וכ-100 ימצאו את מותם בהמתנה.

בשנה ממוצעת מתבצעות בישראל כ-250 השתלות בקרב מבוגרים וילדים, אבל בכל שנה מצטרפים לרשימה כ-300 ממתינים חדשים. עוד מספרים: השנה נפטרו 91 ממתינים

להשתלה בהשוואה ל-105 בשנה הקודמת. שיעור התמותה של רשימת הממתינים עומד על 8 אחוזים בהשוואה ל-22 אחוזים במדינות אירופה. השנה גם חלה ירידה במקרי המוות המורתיים ובפוטנציאל תורמי האיברים, שפגעה במספר השתלות האיברים וגרמה לעלייה במספר הממתינים. מכל תורם ניתן להניח ציל עד שבעה איברים, כך שהמשמעות היא ירידה בתרומות. שיעור ההסכמות לתרומת איברים לאחר קביעת מוות מוחי נשאר דומה לשנה שעברה והוא עומד על כ-50 אחוזים.

עד לפני שנים ספורות ישראל הופיעה כרשימה השחורה של המדינות הנגועות בסחר באיברים. בין השאר דובר על הוצאה להורג של עצירים בסין בשביל האיברים. "מטרת החוק היא למנוע סחר באיברים", מסבירה אשכנזי. "לפני החוק, הקהילה הלאומית הסתכלה עלינו במבט מאוד רע, כמו שמסתכלים על הפיליפינים, סין, פקיסטן ועוד. מאז החוק יש ירידה דרמטית של אנשים שיצאו לחו"ל להשתלה, והקופות לא ממנות יותר השתלות בחו"ל מתורמים חיים, אלא אם כן מדובר במדינה שידועים איך מתנהלים בה הדברים והתרומה היא מנפטר לפי חוקים ונהלים מקובלים. כיום דברים השתנו

מקצה לקצה, וארגון הבריאות העולמי אומר שהלואי שבארה"ב יאמצו את מה שישראל עשתה".

עד כמה נושא הפיצוי שניתן לתורמים על פי חוק מועיל בכל הנוגע לתרומת איברים?
"התמהיל הדמוגרפי של האנשים שבאים לתרום השתלות מתורמים חיים השתנה מאוד. אנשים מבינים שאין השתלות בחו"ל, ויש עלייה בתרומות בארץ של תורמים חיים מתוך המשיפה. אם פעם היו 70 תורמי כליות מהחי בממדינת ישראל, כיום יש יותר מ-100 תורמים האלטרואיסטים היום יותר מבוססים ומשכילים. לא דווקא כאלה שצריכים כסף. נכון שנתונים פיצוי לתורמים בעוד מדינות, אבל ישראל מיוחדת בכך שאנחנו לא נותנים סכום פיקס לכל מי שתורם מהחי. זה נעשה כדי למנוע מצב שבו אנשים נמצאים כלכלי קשה יבואו בשביל סכום גבוה".

חסמים דתיים ורגשיים

בראשית שנות התשעים פורסם בעיתון "הארץ" אחד הסיפורים המשוונים שידעה העיתונות העברית: "סיפור ניסוי הכבשה הערויפה". על הסיפור היה חתום העיתונאי שחר

ההיסטוריה של חוק השתלת איברים

בשנת 1953 נחקק חוק האנטומיה והפתולוגיה עם סעיף בעייתי: הנצלה של איברים מנפטר ללא קבלת אישור מבני משפחתו. בשנת 2008 נחקק "חוק מוות מוחי נשימתי" של עתניאל שנלר, המסדיר את אופן קביעתו של מוות מוחי נשימתי ומנסה לגשר על המחלוקת בין הרופאים לרבנים. באותה שנה אושר גם "חוק השתלת איברים", שנחקק בשל מחסור חמור בתורמי איברים בישראל. על פי החוק, אדם חי שתרם מאיבריו יקבל לאחר מתן התרומה מעמד של חולה במחלה כרונית ויהיה זכאי להטבות כספיות, פטור משלומים מסוימים, פיצויים ותעודת הוקרה מהמדינה. ישראל היא גם המדינה הראשונה בעולם שהחליטה לאמץ גישת תמריץ המכונה "תוכנית הניקוד לקדימות בתור להשתלה".

התמריץ מעניק בתנאים מסוימים עדיפות לחותמים או לבני משפחה מדרגה ראשונה אם יודקו לאיבר להשתלה. אדם שהסכים בחייו לנטילת איבר לאחר מותו יזכה בעדיפות בקביעת התור להשתלה, כלומר במקרה שבו שני חולים ממתינים להשתלה ונתונים הרפואיים זהים, תינתן עדיפות לחולה שחתם בעבר על כרטיס תורם – הוא או מישהו מבני משפחתו. בנוסף לכך חל איסור סחר באיברים וקבלת תמורה בעבור איברים ואיסור על תיווך לצורך השגת התרומה. ©

27.64x36.14	33	2	עמוד	מערב - המגזין	13/03/2013	36123250-2
תרומת איברי - 37680						

החוק עשה סדר בתחום. השתלה בבית החולים בילינסון צילום: בי"ח בילינסון

"כשאני מסתכל במראה אני נזכר שאני מושתל"

כשאל גרינבאום (44) שירת בצבא הוא החל לסבול מבעיות בתפקודי הכבד. בשנת 2005 חלה החמרה במצבו והוא אובחן כסובל מכבד שומני. לצד עלייה קיצונית במשקל הגיעו התקפי עוויתות בפה וקשיים בהליכה, מצב בים של איבוד זיכרון ועוד. חצי שנה לאחר מכן כבר היה ברור כי אין מנוס מהשתלת כבד.

גרינבאום: "במאי 2006 הושתל כבד בגופי. מאז אני מסתובב בעולם, אב גאה לילדים מאושרים ומנהל חמש חברות עם 42 עובדים. רק כשאני מסתכל במראה אני נזכר שאני מושתל. עובדה, אפשר לחיות חיים טובים.

"הייתי אדם שמן מאוד לפני ההשתלה, כך שהעניין של ההשתלה לא תפס אותי בהפתעה. הייתי ברשימה מחודש מרס עד מאי. יום ששי אחד הגיעה שיהת טלפון מהרופאה שלי שאמרה שהיא נאלצת לשלוח אותי לחפש את מזלי בקולומביה. ידעתי שאני מוכרח לעבור השתלה, אבל משהו בתוכי אמר לי שזה יקרה רק אחרי שהבן שלי אחד העובדים שלי, שנולד פג, יבוא בכריתו של אבי רהם אבינו. אני לא יודע להסביר איך ולמה, אבל בתוך תוכי תחמתי את התאריך שבו תהיה ההשתלה. בת מודע תחמתי את מועד ההשתלה שלי בין 11 במרס עד אמצע יוני. ב-10 במרס היתה הברית. הרב ראובן אלבן, שהיה הסנדק, לחץ לי את היד ואמר: 'ישועת השם כהרף עין'. יום אחרי כן התבשרתי שיש תורם והושתלתי בבית החולים בילינסון. אחרי ההשתלה קבעתי פגישה עם משפחת התורם הנפטר בבית החולים. למעשה את חוק תרומת איברים יזמתי יחד עם השכן שלי, הח"כ לשעבר עתניאל שנלר, אבל זה כבר סיפור אחר. הדבר החשוב הוא שהחוק עורר את המודעות והגביר את מספר האנשים שניאותו לתרום איברים, ובכך ההישג הגדול." ⊗

הילה הרבנית לקהילה הרפואית. הקבוצה שלא מכירה במוות מוחי בכלל מראש לא היתה במש"ח - לא אז ולא היום. בקבוצה של הדתיים יש זרמים שונים, וחובשי הכיפות הסרוגות מתפ"גים ברובם לפי התפלגות חילונית. לאלה יש חסמים רגשיים יותר ולא לה דתיים יותר."

כיום פועלות ברחבי הארץ 20 מתאמות השתלה שעובדות בבתי החולים השונים ועל כתפיהן מוטלת משימה נוספת: עבודה בקהילה. "זה לא מספיק, כי הייתי רוצה לכסות את כל בתי הספר בארץ, את הסטודנטים לרפואה, ארגונים שונים ועוד", אומרת אשכנזי. "ראינו שאחד החסמים לחתום הוא בכלל עניין של לוגיסטיקה, ואנחנו מנסים להתמודד עם כל מה שמצאנו בעבודות ובמחקרים שהוא בגדר חסם. בחוק

ההשתלות נקבע שלמשך עשר שנים נקבל 5 מיליון שקל לקמפיין ציבורי. חמש דקות לפני ההצבעה שר האוצר הטיל וטו. יש יום למאבק בסמים ויום למאבק בתאונות דרכים, והגיע הזמן שיהיה גם עיסוק בנושא הזה. זה לא טאבו, מותר לדבר על תרומת איברים בבית הספר ובבית". ⊗

נוי ביחסו של הציבור החרדי להשתלות. "ברור לגמרי שחלק גדול מבעיית השתלת האיברים בישראל נובע מהאווירה הכללית שמשפיעה גם על אנשים רתיים לייט או מסורתיים, שחושבים שאסור שהגוף ייפגע. אלה דברים שהם באמצע - בין דת לאמונות טפלות. כדי שזה ישתנה, צריכה להיות אמירה מאוד ברורה של רבנים על המצווה הגדולה בתרומת איברים. למרות החוק ולמרות שהרב עובדיה יוסף הוציא קריאה לתרומת איברים שאינה כרוכה במות המוח וש אפשר להוציאם גם לאחר מות הלב, ככל הידוע לי, הרבנים עדיין מתייחסים לתרומת איברים כאל דבר שלילי.

"לפני שנים ספורות אמר הרב אלישיב מפרשות למישהו בתשובה לשאלה, שיותר לקחת אבל אסור לתת. זו תפיסה צינית וחצופה. בסופו של דבר, עדיין יש ציבורים שמסרבים לתרום ההערפה לקדימות הניתנת למישחתום על כרטיס אדי הוא מספיק משמעותי כדי ליצור שינוי."

ד"ר אשכנזי, מה השתנה? "האוכלוסייה החרדית בכלל לא מקבלת מוות מוחי. לגביה זה אדם חי. ראיתי כמה חרדים שכן חתמו על כרטיס אדי אבל רק אחרי שהוק מוות מוחי נשימתי עבר כתוצאה מהסכמות בין הק

אילן, לימים סמנכ"ל תנועת חרו"ש לחופש דת ושוויון. מעשה שהיה כך היה: "הניסוי הזה היה מהניסויים המוזרים ביותר בתולדות האוניברסיטה העברית", כתב אילן. "בינואר 1992 הורדמה כבשה הרה והוכרה למכשירים שמתרתם להחזיק אותה בחיים. אז הוצא מוחה, אבל המכונות המשיכו להפעיל את שאר איברי הגוף. שלוש שעות לאחר מכן נערף גם הראש. לאחר חצי שעה ביצעו בה הרופאים ניתוח קיסרי והטלה הנולד יצא בריא והחל להלך כעבור זמן קצר. הניסוי עורר תשומת לב בינלאומית, ובכירי המומחים לרפואה והלכה בישראל הגיעו לעקוב אחריו בשבע עיניים. על מה שילמה הכבשה בראשה? הניסוי הזה היה חלק מהניסיונות הנואשים של מערכת הבריאות לשכנע את פוסקי ההלכה החרדים הרבנים יוסף שלום אלישיב ושלמה זלמן אויערבאך להכיר במות המוח כשעת המוות, זאת כדי שיתירו לחרדים לתרום איברים. המטרה היתה להוכיח לרבנים שהמכונות יכולות להפעיל את לבה של כבשה שנמצאת במצב מוות ודאי ואפשר אף לילד אותה ולכן אין כל היגיון לקבוע מוות על פי מות הלב. הכבשה הקריבה אם כן את ראשה למען מטרה נעלה, אך קורבנה היה לשווא". לדבריו של אילן, מאז ועד היום לא חל שי